

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

NATIONALBIBLIOTHEK
IN WIEN

153261-B

ALT-

153261-B

Digitized by Google

DISSERTATIO JURIDICA
INAUGURALIS
DE
JUSTITIA ET JURE

itemque
DE JURE NATURALI GENTIUM ET CIVILI.

QUAM

FAVENTE DEO TER OPT. MAXIMO

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. PHILIPPI REINHARDI VITRIARII,

J. U. D. ANTECESSORIS ORDINARII,

NEC NON

*Amplissimi Senatûs Academici Consensu, & Celeberrimæ
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in **UTROQUE** JURE Honoribus & Privilegiis,
ritè, ac legitimè consequendis,

Eruditorum examini submittit.

PETRUS BEELA ARTS, Dordraco-Batavus.

Ad diem 23. Junii, hora locoque solitis.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud ABRAHAMUM ELZEVIER, Academiæ
Typographum, M. DCC. II.

Illustribus, Generosis, Amplissimisque Viris.

- D. MATHIAE POMPE, J. U. L. Domino in Dorstmonde; Nieuwerkerke &c: Capitali; D: Johannis (quod Trajecti ad Rhenum est) Canonico: Reip: Dordracenae Scabino & Senatori, ejusdemque urbis nomine Saepius ad concessum Illustr: Et Praepot: Hollandiae & Westfrisiae Ordinum deputato. &c.
- D. WILHELMO BARONI DE BRAKEL; Libero Domino in Slingeland: Domino in Carnisse &c. Aquaeductuum Diocesios, Vulgo *den Nederweerd*; Comiti hereditario: nomine Ordinis Equestris; Ducatus Geldriae, & Comitatus Zutphaniae, in Collegio Archithalassico (quod Rotterodami est) deputato, &c: &c: &c:
- D: ERNESTO DE BEVERE, J. U: D. Domino in *Westfjelmonde*. Mervoei Territorii Bailivo: Dordracenae Senatori, ejusdemque urbis nomine Saepius ad concessum Illustr: & Praepotent: Hollandiae & Westfrisiae Ordinum &c. & in Cameram Rationum Foederati Belgii deputato: &c.

D: GODEFRIDO A SLINGELAND: J. U. D.
Australis Hollandiae Consiliario & Quæstorî Generali:
Rei. Monetariæ Fœderati, Belgii præfecto generali:
Reip: Dordracenæ Senatori, & Consulari, ejusdem-
que urbis nomine, Sæpius in concessum Illust: & Præ-
pot. Hollandiæ & West-frisiæ Ordinum, ut & Fœde-
ratarum Provinciarum, nec non in Collegium Archita-
lassicum, (quod Rotterodami est) nuper deputa-
to.

**Avunculis & Cognatis consanguinitate &
affinitate Proximis:**

*Hocce Lemma Inaugurale in ob-
servantia, & Venerationis
tesseram, offert & Sacrum
Facit.*

P E T R U S B E E L A A R T S,

Anno 1702.

AMICO LECTORI.

Salutem Plurimam.

PETRUS BEELAARTS.

X quo tempore, L. B. Solemnitatibus Academicis satisfacere decrevi, nihil aequè me sollicitum habuit, ac commoda Dissertationis materia; Videbam enim elegantissimas in Jure nostro Materias, mihi præreptas & doctè pertractatas, quare nisi vellem Crambem sæpius repetitam apponere, materia mihi quærenda erat, quæ non toties Juvenilem exercuisset industriam.

Arripui itaque Materiam, quæ Jura intuenti statim ob oculos & animum obversabatur: Attamen quod quidam ego scio perquam raro a Jurisprudentiæ Candidato explicata, licet, quod equidem non ignoro, tot fuerint Roscii, id est, tot Docti Interpretes, a quibus, quæ ad hujus dissertationis illustrationem afferri queant, jam pridem occupata, exhausta, & consumpta esse dicerentur.

Sed cum Venia nos quoque hæc scribimus, præsertim alio quodam, ne dicam novo plane modo; aliud enim Styli genus

nus instituiamus, in qua vere passim dicere, omnia nostra esse, & nihil.

Cum enim inventio tota & ordo a nobis sit; Verba tamen & Sententias varie conquisivimus a scriptoribus priscis: nec huc ambitio aut novitatis Ventus (Cum nullum jam dictum sit, quod non dictum sit prius) nos impulit, Ingenue testor; licet jam nunc audire mihi videar, multos esse, qui me a pudore aversum judicant, quod & ego qui neque aetate, neque ingenio, (quod sentio, quam sit exiguum) neque auctoritate sum cum aliis comparandus, in materiam de Justitia & Jure, aliquid scribere & publico donare veritus non fuerim.

Verum hos ipsos, si facti nostri causam, de qua multa praefari, (cum supervacui sit laboris) nostri instituti non est, recte perceperint, mitius de eo judicaturos, omnino mihi persuasum habeo. Necesse enim ex inveterata consuetudine, habent illi, qui gradum in Jurisprudencia accepturi sunt, quandam ad jus spectantem exhibere materiam, ut ostendant se quantum ceteris ad voluptates & ad ipsam animi & corporis requiem conceditur temporis, tantum sibi ad Studia excolenda sumpsisse.

Hec cum ita sint, quisnam me reprebendat, aut quis dicat inconvensens esse, materiam sumere, cujus excellentia ex difficultate unicuique constat, & cujus dignitas ex utilitate constabit.

Quid majus homini datum, quam posse examinare, quid Justum, quid injustum; aequum ab iniquo separare, Licetum ab illicito discernere, quod est hominis justis, & ipsius Jcti officium: At quid difficilius, quam Veri & Falsi sinuosos anfractus satis superque habere exploratos: Justis & Injustis limites recte discernere, de principis bona conjicere, fundamenta Boni & Aequi, ut oportet ponere, iisque positiss apposite superstruere: hoc opus, hic Labor est.

Por-

Porro quid Mortali utilius, quam omnia ad Justitiae normam dirigere, justitiam recte colere, eamque profiteri, cum ipsa summa sese humano generi utilitate ac necessitate commendat, quae explosa, homo corporis ac animi dotibus tantopere ceteris animantibus superior sese reddit inferiorem ac infelicem longius.

In Justi Principia penetris inquirere, quid Christiano dignius, nemo enim, qui ratione sana utitur, quique se Syrenia Carneadis eloquentia illudi non sinit, diffitebitur, quin omnium cognitione, & juris inquisitione, diligentiori sunt dignissima: sed facile sibi persuadebit cum Cicerone lib. I. de Legib. Nos ad justitiam esse natos, neque opinione, sed natura constitutum esse jus.

Placet itaque Justi fontes perlustrare paululum, ut inde rivos ad Vastum Juris oceanum deducere liceat, postmodum felicius. Hac in re, cum cursum ad justam rationis cynosuram continuo dirigere, atque evitare scyllas occurrentes, haud aequae facile sit; Fateor forsitan occurrent errores, quibus ut veniam det Candidus Lector, & ego quam maxime peto, ac flagitant cum Juvenilis aetas, quam ago, & exiguum temporis spatium, quod studio juris dari mihi, nescio quo fato, contigit.

DISSERTATIO JURIDICA
INAUGURALIS
DE
JUSTITIA ET JURE
itemque
DE JURE NATURALI GEN-
TIUM ET CIVILI.

Caput Primum.

De Justitia.

N omni arte ac disciplina rite, accurateque tradenda, primo ejus finis diligenter observandus, ad quem veluti ad metam omnis contemplatio, ac actio dirigatur.

Proprius ac Verus *Jurisprudencia* finis & scopus est *Justitia* seu potius exercitium & administratio *Justitiæ*.

Inventa enim est disciplina juris huic fini, ut legibus scriptis dextre explicatis, *Suum cuique tribuatur:*

Libro. 1. de Orat. Unde Cicero: *finem in Jure Civili*, ait esse, *legitima atque usitata in rebus, causisque civium equalitatis conservationem.*

Novella 69. prafas. Principio Inf. & Pandect. Imper: Principio Inf. Ulpian. leg. 10. digest. eod.

Ad hanc justitiam, omnia legum jussa diriguntur, & omnes nostri conatus sunt referendi; quapropter non sine magna & summa ratione imprimis de illa agit imperat. Justinianus, atque ejus vim ac naturam definiendo declarat.

Justitiam autem definiendo imperatore, & Ulpiano; est *Constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi.* quæ definitio, ut ut trita & vulgaris, non æque tamen clara multis visa est; sed contra hanc objectiones factas examinare, ac refutare, ejusque verbis explicandis anxie inhaerere, nostri instituti ratio non patitur, nec res hæc ipsum exigere videtur.

Potest tamen commode sic explicari & sustineri, ut *Voluntas* significet *habitu*, quo quisque inclinatur, *ut suum cuique tribuat.* Sicut August. fidem definit, *credere, quod non vides*, id est habitu, quo inclinamur ad credendum, quod non videmus; ut eo modo huc definitio tendat, quod dicatur *Justitia* virtus *que vult constanter & perpetuo suum cuique tribui.*

Vide Scho-tann. exam-mem juridi-cum: hoc ti-tulo.

Justitia dicitur *Voluntas constans & perpetua.*

Constans Voluntas est, *que certis & immutabilibus notitiis, humana menti divinitus impressis est prædita, rationisque indicio & lumine gubernatur.*

Perpetua ad extremum vite continuata.

Hic prælibatis videre est, quod hic consideretur *Justitia* hominis, non singularum actionum: homo justus non est, qui semel atque iterum justum quid fecerit, unam alteramve justam actionem exercuerit, sed qui constanti voluntate ad justa pronus est, id est, qui destinato animi sui proposito, juste facit, & justa vult.

Justus sic ab omni animo est comparatus, pectusque ita informat, ut neque donis, aut muneribus frangi neque ulla gratia a *Justitia* tramite seduci, aut ad injustum quid cereus flecti possit.

Justus, inquam, est qui continuo incitatur ad agendum quod ei præscribat recta ratio: est enim *Justitia*, ut volunt Ethici *Rationis adequatio*: oritur ex virtute & amore rationis. Vide Geulinx.

Ju-

Justitia dicitur quod sit vel *Divina*, vel *Humana*: recte hæc definitio intelligitur de justitia humana legali. Omnis enim actio moralis ex habitu proficiscitur: Sic Gellius. *Liberalitatem* vocat, *benignitatis perpetuae constantiam*.

Bart. ad Leg.
10. hic *Wemb.* ad
princip. Inst.

Quod cum in omni virtute morali ita sese habeat, miror eorum judicium, qui quod in hominem perpetuam & constantem voluntatem non cadere falso existiment, eo absurditatis deveniant, ut *Divinam Justitiam Jovis filiam*, Quam Ethnici ut *Deam* coluerunt; etsi negandum non sit & hanc *Justitiam* (origine dici posse *Divinam*) hic definiri dicant: non considerato

Libro 17.
NoB. Attic.

Primo, Quod ea debeat definiri *Justitia*, circa quam versatur *Jurisconsultus*, certum autem est, eum non versari circa *Justitiam Divinam*.

Secundo, Quod de Deo prædicari nequeat, quod sit voluntas.

Tertio, Quod alicui aliquid ex debito tribuat.

Quarto, Accedit, quod *Justitia Divina*, etiam occupata sit, circa hominum cogitationes, secus ac *justitia* nostra.

Leg. 18. de
Poenis.

Non obstat

a. Quod *perpetua & constans voluntas* non cadat in hominem.

Novella 7.
Cap. 2.

Primo, Quia sufficit, quod intentio cadat, licet effectus non subsequatur: *Nullus Justus & Sanctus caret peccato, nec tamen ex hoc definit esse Justus vel Sanctus, cum effectum teneat Sanctitatem*.

Gennadius
Presbyter
Massiliensis!
Libro de ec-
clesiast. Dog-
mat. cap. 86.

Justitia non ex actu quodam, sed ex animo & voluntate aestimanda est.

Leg. Pe-
nult. de J.
& J.

Secundo, Talis intelligenda *Justitiae* constantia, qualis in hominem cadere potest; quia prædicata accipienda sunt secundum naturam subjecti.

Leg. 18. ff. de
aedil. edict.

Non obstat

β. Quod *Jurisconsulti* vocentur *Sacerdotes*: quia id per metaphoram; & alioquin non infrequens est, quod vocabulum hoc referatur ad munera & officia civilia: quo sensu etiam in sacris filii *Davidis* vocentur *Sacerdotes*: *libro 2. Samuelis Capit: 2: V: 18.*

Leg. 1. D. hoc
Titulo.

Leg. 17. D.
de muner.
honor.

Secundum Philosophos, (in jure nulla traditur divisio) *Justitia*.

Justitia hæc humana est duplex: alia Universalis, alia particularis: hujus duæ sunt species: Distributiva est Virtus, quæ de rebus communibus ipsius civitatis membris, quæ talibus, suum tribuit, secundum proportionem Geometricam.

*Aristo. 5.
Eth: 7.*

Arist. 5.

Eth. 5. Leg.

14. 16. de

poenis. Leg.

2. C. us. int.

curr. temp.

crim. Quæst.

term.

Commutativa est, quæ de rebus singulorum suum cuique tribuit, secundum Arithmeticam proportionem: huc pertinent omnes commutationes &c: uno verbo συναιγάματα spontanea, & invita etiam delicta, nam in horum & poenarum quantitate investiganda respiciuntur personæ: at ubi constat de delicto & poenæ magnitudine, iudex secundum hanc proportionem poenam imponit.

*Hæc Vulgaris DD. sententia, licet multi adhuc variant, &, ut ajunt, adhuc sub judice lis est. Ad quam justitiam, distributivam scilicet num ad commutativam referendæ sint poenæ: anceps & perplexa quæstio, expedita res, si cum recentioribus, inter quos Grotius, Justitiam distinguamus in *Attributivam*, & *Expletivam*. Ad *Expletivam* haud dubie: quia nemini permittitur punire, nisi cui jus plenum & perfectum puniendi concessum est, nec poena affligendus quisquam, nisi qui plene & perfecte meritis, idque sua quasi voluntate: *Grævus Crimina subjacere poenæ.**

Philosophorum, inquam, Scholæ tradunt, quod Justitia alia sit universalis, alia, particularis.

*Universalis est virtus perfecta & præstantissima, quæ hominum actiones secundum omnia legum præscripta diriguntur ad publicam civitatis utilitatem: munus suum in omnium Virtutum objectis exercet: virtutes omnes sub se, veluti sola mater & regina, comprehendit; hæc ab Arist. uno nomine virtus vocatur: *Usus*, inquit, *virtutis undique perfecte dicitur*. Cicero hanc vocat *Dominam & Reginam virtutis.**

*Libro 9. de
offic. Adde:
Nov. 69.*

*Virtus enim nulla Virtus est, nisi Justitiam habeat comitem & ducem: Consistit autem hæc Virtus in prudenti, moderatoque appetitu, & fuga voluptatis, & doloris, eorumque quæ Voluptatem aliquam, aut dolorem creant, quam quidem moderationem cum judicium rectæ rationis a nobis exigit, sequitur hanc esse convenientem humanæ naturæ & quicquid cum Virtute illa pugnat, contra *Jus naturæ humanæ* esse: omnis enim virtus potest definiri, quod *Sit rectæ rationis amor**

uni-

unicus: consistit enim tota *Virtutis* natura in tenero quodam ac suavi erga Deum & rationem effectu; de quo agere magis ad Philosophos quam Jctos pertinet.

Supra dictam *Justitiae* definitionem proprie justitiae particulari competere, pauci sunt, qui repugnant; Probatur hoc *Primo* ex officio: *Officium*, inquam, *Justitia* est *Suum cuique tribuere*: quae verba de aliis hominibus praecise intelligenda puto: in his ab aliis virtutibus discernitur: absolute scilicet considerata semper *suum cuique tribuit*: hoc enim *justitiae* proprium, atque aliud ei affingi haud potest, cum, ut reliquae virtutes, perfectionem quandam in se contineat: imo prae caeteris virtutibus habet *justitia*, ut ad aliena commoda continuo referatur, atque alienis bonis quam maxime prospiciat: unde recte Cicero: *Justitiam*, ait, *esse habitum animi communi utilitate conservata, suam cuique tribuentem dignitatem*. Tribuit, inquam, proximo, quod ei stricto jure debetur seclusa scilicet omni gratia & favore erga ipsum: sic operis mercedem suam: Emp-
 tiori mercem: Venditori pretium persolvendum est: Standum contractibus & promissis, non ex nuda aequitate, sed ex *justitia*, in qua favor nullus erga proximum implicatur. *Secundo* probatur quod multi sint *Juris* actus, ut *honeste vivere: alterum non ledere* &c. qui ad definitionem referri non possunt. *Tertio* quod multi sint *Virtutis* actus, in quibus tamen *suum cuique non tribuitur*. ut est actus *Liberalitatis: temporantia: &c.*

Libro 2. de
 inveniis;

Non obstat.

Quod definitio debeat convenire finito.

Est autem finis *Justitiae Universalis*.

Ergo &c.

¶ Quod hic, Jcti ad imitationem legislatoris eam voluerunt exhibere *Justitiae* definitionem, quae magis est in usu forensi.

arg. leg. 3. &
 seq. D. de
 Legibus.

Caeterum jus in definitione significat potestatem, quam ad aliquid habet homo, quo pacto dicitur *jure suo uti: Suum quod cuique debetur tribuere*, non secundum reverentiae
 α. aut pietatis. β. Sed *justitia* leges. sive sit jus in re, sive jus ad rem: sive debeatur ex contractu, sive ex delicto, sive ex bene-
 merito.

α Leg. 2. D.
 de I. & I.
 β Leg. 19. D.
 de ritum nup.

N B. *tiarum.*

NB. *Singulas particularis Justitia divisiones, secundum supradictas proportionales, ex amussim tractare, supervacui (salvo aliorum judicio) mihi videtur laboris, cum neque in edito praeorum, neque veterum prudentum responsis talia occurrant nec ad eorum, constitutionumque principum intellectum multum faciant: Una enim est Justitia legalis, quae diversas tantummodo habet functiones pro diversitate circumstantiarum seu diversitate objecti.*

Caput Secundum.

De Juris-Prudentia.

Eg. r. hoc titulo.

HAec de fine *Juris-Prudentia* dicta sunt: Unde in proclivi est, explicare cur *Ulpianus jus* dicat a *Justitia* appellatum: imitatione scilicet *Stoicorum*, qui *Sapientem* a *Sapientia*: *Doctum* a *Doctrina* derivant: *Hominem* ab *humanitate* utpote fine ad quem natus videtur: *Grammatici* vero magis ad proprios rerum origines attendentes *hominem* ab *humano* deducunt: illorum, *inquam*, aemulatores *Jcti Grammaticis* legibus sese non adstringentes *jus* a *Justitia* denominatum volunt, considerantes *Justitiam* ut *causam*; *Jus* autem ut hujus effectum: docent enim *Logicorum* filii *causam effectum ordinem naturae praecedere*. Si vero *Grammaticam* spectemus hujus vocis *Etymologiam* ac *Derivationem* contra statuendum esset, nimirum *Justitiam* a *Jure* originem habere. *Siquis sit, qui minus recte hoc intelligat, adeat Zoesium, qui, adhibita distinctione, magnam huius rei adfert illustrationem.*

Fluit *Jurisprudentia* ex accurata juris cognitione, & practica ejusdem exercitatione: ut jam dictum. *Subjectum* circa quod occupata est, sunt *res divina, & humana*, quatenus in iis versatur *Justum & Injustum*: hinc apparet *Jurispr.* toto coelo distinctam a *Philosophia*, quae a *Cicerone* definitur. *Rerum divinarum atque humanarum scientia, causarumque, quibus haec res reguntur notitia*: quia eas res non examinat ex regulis *justi* atque *injusti*.

Patet

Patet ergo ex dictis *Jurisprudentiam* recte defini: *Divinarum atque humanarum rerum notitia; justis atque injustis scientia. Parag. 1. hoc. tit. & leg. 10. parag. 2. D. eodem.*

Definitionis illius verba sine dubio ad antiqua Reip. Romanae tempora respiciunt, quibus JC. simul Pontifices, vel Flamines fuerunt. Videntur alias ultima definitionis verba docere, eatenus JCtum versari circa res divinas, & humanas, quatenus in eis quaeritur, quid justum sit, quid injustum: unde recte Placentinus summ. instit. ad hunc titulum.

Jurisprudentia est, inquit, scire, quid sit justum, quid injustum, quid illicitum in divinis, humanisque sive forensibus negotiis.

Res Divinae dupliciter ad *Jurisprudentiam* pertinent.

1. Quatenus occupationi & alienationi sunt subjectae, & civis in illis, vel ad illas Jus aliquod habere potest. a Leg. 1. ff. de interditi.

2. Quatenus ad extremam pertinent Reip. gubernationem: Leg. 1. D. de rerum div.

Leg. 4. Cod. de summ. trinit.

Per *res Divinas & humanas* etiam potest intelligi *jus publicum, & privatum*: quorum illud in rebus divinis, i. e. sacris & sacerdotibus: hoc vero in humanis, i. e. quae ad privatorum utilitatem spectant, consistit. vis. totum solum in quo quid in loco sacro. & totum sit. de morte inferend. Leg. 1. §. 1. hoc sit.

Certum autem est, *Disciplinam civilem* non tantum in privati, sed etiam in publici *Juris* cognitione versari. *Publici juris* cum pars sit *divinum*, merito ea *rerum divinarum* atque *humanarum*, h. e. *divini & humani Juris notitia* dicitur; *justi atque injusti*, i. e. *ejus quod fas & jura sunt, aut non sunt, scientia.*

A *Celso* haec disciplina ab officio eam profitentis elegantissime & brevissime describitur: *ars boni & aequi.* Siquidem officium *JCti*, & prudentia illius tota in eo consistit, ut quid in re quaque aequum, quid iniquum sit videre, tum discernere, & de eo respondere possit consilium sibi petentibus: leges scriptas dextre interpretari, & casus obvenientes secundum rectae rationis normam, perfectam bonitatem, & *legem naturae* prudenter dijudicare. d. Leg. 1. primo.

Secundum legem naturae, inquam, *arg. leg. pen. D. de J. & J. cum id*, inquit *Lex, quod semper aequum & bonum est, jus dicitur, ne est jus Naturale.* ut sensus sit.

C

Jurif

Jurisprudentiam ratione principiorum ex jure naturali fluere, & ad illud ratione interpretationis semper refluere: Unde certum est, *aequum & bonum* hic dividi non deberi, licet alioquin recte distinguantur.

Leg. 8. C. de
pañ. conv.

Aequum & Bonum saepius in jure vocatur *επιλαται*, ut in leg. 3. de condit. trinitaria. Leg. 28. de probat. & Leg. 13. de solut.

Notandum porro, cum *Jurisprudentia* dicitur esse *ars, vel scientia*, utrumque vocabulum large & populariter accipi, pro quavis *Disciplina & Doctrina*: non est *Scientia* proprie dicta, tum quia *Subjectum* ejus non est aeternum, & scientificum, de quo affectiones demonstrantur per propria principia, tum quia finem habet non in scire, seu, ut in cognitione quiescat, sed in agere, vult enim scire quid cujusque sit, quod cuique debeatur, non ut sciat tantum, sed ut idem aliis tribuat.

Ars dici nequit, quia, qui contra praecepta artis ex proposito facit, non delinquit, qui ex ignorantia delinquit: viceversa, qui contra *Jurisprudentiae* regulas ex proposito facit, is & gravior delinquit, & graviore afficiendus poena, quam, qui ex ignorantia in eas regulas committit. Leg. 11. §. 2. de poenis: Leg. 38. §. 1. D: ad Legem Juliam de adult.

Caput Tertium.

De Juris Praeceptis.

Haec ut recte cognoscamus, primo videndum, quid per *praecepta*, tum quid per nomen *juris* intelligatur. *Praecepta* haec *juris* non sunt *juris* regulae. *Regula* enim est, quae rem, quae est, breviter enarrat: non ut ex regula *jus* sumatur, sed ex jure quod est, regula fiat: rectius per praecepta hic intelligamus generalia quaedam *monita*, *discreta*, ac *praescripta* *juris* illius *communis*, quod semper *bonum & aequum* est; sive *notiones à natura insitas*, & *quasi consignatas in animis nostris*.

Leg. 1. de
reg. jur.

Praecipere, est docere: quo pertinet *Lex. 1. D. de legibus*. ubi dicitur, *Legem esse commune praeceptum, Virorum prudentium*.

con-

consultum, delictorum &c. Quicquid jure jubetur praeceptum est, idque non solum, si lex quid jubeat, sed etiam si vetet, permittat, aut puniat: eodem videtur respexisse Tullius. *Lex*, inquit, *nihil aliud est, nisi recta, & à numine Deorum tractatio, imperans honesta, prohibens contraria.*

Jus hic significat *Jurisprudentiam*, non *legem*.

Lex & *Jus* multum differunt.

Juris nomen est generale, & ad non scripta etiam pertinet.

Legis est speciale & ad jus scriptum tantum refertur; licet non raro haec duo confundantur, proprie tamen jus non est ipsa lex, quae praecipit, sed ipsum praeceptum, quod ex lege oritur, & ita jus est objectum *Justitiae*. Molina *de just. & Jure tract.* 1. *Disput.* 2. Hisce praemissis, non inconveniens est, generalissima *juris praecepta*, quae ab *Ulpiano* tria ponuntur, nempe *honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*, penitus introspicere: sunt interpretes, qui putant plura esse enumeratis tribus: plura si sint, his tamen continentur.

Alii dicunt haec non tria, sed unum tantum esse: nempe *honeste Vivere*, nam qui honeste vivit, *is alterum non laedit, & suum cuique tribuit*: possunt tamen commode sic distinguui, ut

1. ad animam,
2. ad Corpus,
3. ad facultates referatur.

Vitae honestas praecipit, quod vitemus facta omnia, quae laedunt pietatem, verecundiam, existimationem nostram: & generaliter quaecunque pugnant cum legibus, bonis moribus, & publica honestate, in tantum, ut etiam ab his nonnunquam abstinendum sit propter honestatem, quae legibus prohibita sunt, juxta illud tritum, *non omne, quod licet, honestum*.

Ad haec vitae honestatem spectat Religio, quae ex idea, & cognitione naturali Numinis profluit: haec, cuiusvis mortali dicitur, quod sit Deus, ens perfectissimum, adeoque non nisi unum, qui producit omnia, res humanas curat, aequissimis arbitriis dijudicat, ita, ut sese praebeat bonorum fautorem, malorumque vindicem justissimum.

Duo reliqua praecepta, duo distincta munera *Justitiae* evidenter continent.

Alerum non laedere;

Prohibet hoc præceptum, ut alicujus vitam, incolumitatem, Libertatem, exiftimationem laedamus, aut violemus: prohibetur etiam ex hoc ipso læsio propria: omnis enim amor bene ordinatus incipit a se ipso: nulli permissum est stationem hanc vitæ injussu auctoris deserere: imo tenetur quisque vitam suam defendere, etiam cum læsione sive nece alterius, sed præstito moderamine inculpatae tutelae: Nam jure hoc evenit, ut, quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, jure fecisse existimetur: (a) Modo id fiat ad propulsandam, non ab vindicandam injuriam. (b) Sed istius materiae latior tractatio non est hujus instituti: vide Grotium *Lib. 2. C. 1. & alios.*

(a) *Leg. 3. D. d. 1. & Cic. pro Milona. & Lib. 1. offic.*

(b) *L. 4. & s. D. ad Leg. 29.*

Lib. 1. de officiis.

Suum cuique tribuere: hic docetur, ut ab alieno manus abstinamus: res alterius non atrectemus, non minuamus: ut patiamur, quemque rebus suis uti: si quid alienum apud nos est, restituamus. Huic explicationi quid consentaneum protulit Cicero; *Injustitia*, inquit, *primum munus est, ut ne cui quid noceas, deinde, ut communibus utatur pro communibus, privatis, ut suis.*

Caput Quartum.

De Jure Publico. & Privato.

Postquam perspeximus generalia juris fundamenta, ordo suggerit, ut diversas ejus species videamus. Imperator ponit *Studii hujus*, id est, *Juris*, cui Studetur, duas positiones, id est themata, partes, sive species, circa quas totius disciplinae civilis tractatio versatur: Scilicet *publicum jus*, & *privatum*: sunt, qui tres species statuunt, *Divinum seu sacrum*, *publicum & privatum*: distinguunt scilicet *publicum a sacro*: sic Cicero *lib. 1. de legibus*: & Aufonius.

Jus triplex sabb. quod ter Sauxère quaternae:

Sacrum privatum, & populi commune quod usquam est.
Inst. de re- Lege ult. in princ. C. de Sacro-Sanct. eccles. uti alibi: Res Sacrae
rum divis. atque divini juris distinguuntur a publicis: (a.) id est, ab, iis
q. L. bona D. quae sunt populi vel civitatum.
bos titulo.

Rof-

Possunt tamen summa cum ratione conjungi, ut unum sub altero comprehendatur, considerato, quod Ulpianus dixit *Leg. 1. §. 1. Jus publicum in sacris, in sacerdotibus, & Magistratibus consistere*: Deinde Cicero in libris de legibus, auspiciatus a Jure publico, proposuit primo Leges 12. tabb. de rebus sacris & sacerdotibus: tum eas, quae scriptae fuere de magistratibus; commonstrans religionem, sacrasque ceremonias ad Remp: pertinere, jus religionis, seu sacrum partem juris publici esse.

Sed quid nobis cum illa lite: a jure privato juris studium inchoari, & de eo solo in institutionibus differere voluit imperator, quem in ista ordine imitabor tractationem de jure publico in posteriorem locum rejiciens, sicut rejecta cernitur in *Dig. & Cod.* & cum jus sacrorum pars quaedam juris publici sit, imo quodammodo jus alterum, (*respondet enim Pontificio*) supremum locum ei tribuam: etsi Reip: & maxime Ecclesiae, atque sacrorum causa dignior est, quam rei privatae; atque adeo jus publicum dignius privato, tamen jus privatum usu cuique familiaris est, & in quibus diffidet publicum a privato, in illis id singulare jus est, quod recte discerni nequit, nisi vulgari jure prius cognito.

Privatum jus est quod principaliter ad singulorum seu privatorum utilitatem spectat, & privatim utile est. Dico principaliter, quia etiam privati cujusque civis interest, statum Reip: bene esse constitutum: nam ut *Laevinus consul* inquit, *Respub: incolumis, & privatae res facile salvas praestat, publica prodendo, una nequicquam servet.* *apud Livium Lib. 26. C. 36.*

Jus privatum pertinet ad: ea quae sunt privatorum; puta, ad *Log. 1. D. de personis, res, & judicia.* Sumatur ergo tractationis juris privati initium a jure personarum; id est, a potestate & jure quod habetur in personas: cujusmodi sane maximum est *jus Dominorum in servos*; proximum huic *parentum in liberos ex nuptiis jussis procreatos*; denuo *mariti in uxorem.* *usu homin.*

Secunda pars *juris privati* est de jure rerum, sive de eo jure, quod in rebus habetur: jus istud varium & multiplex est: sunt enim hae species: *Dominium: quasi Dominium: Bonae fidei possessio: ususfructus: usus: servitus praedii, & hypotheca.* Praecipuum autem est *Jus Domini, seu proprietatis*, quippe quod coetera jura in se continet, tam alienandi, quam utendi,

possidendique, adeo plenissimam de re statuendi facultatem alicui tribuens, nisi quatenus vi aut jure prohibeatur.

Ordo suggerit, ut tertio loco in transitu videamus de eo jure, quod non quidem in re, sed ad rem habemus: ut est jus *Obligationum*, nec non actionum, & *exceptionum*, & *jus in integrum restitutionum*: haec omnia ex amussim tractare nostri instituti non est, sed exem: grat: tantum a nobis adducuntur: sicut porro postrema *juris privati* pars consistit in *judiciis civilibus*: non enim satis est, quempiam jura sua nosce, nisi quomodo haec in usum deducat, cogatque rei suae detentorem, aut suum debitorem ad justam praestationem, simulque cognoverit: sicut militi parum profunt enses, tela, clypei, nisi quomodo acies instruenda, vel in acie armis utendum sit, etiam sciat.

Cum haec relationis ergo de *jure privato*, ejusque partibus dixisse sufficiat, transeo ad ea quae de *jure publico* mihi dicenda videntur.

Publicum jus est, quod in publicis personis consistit, & ad statum Reip. Romanae principaliter spectat, & publice utile est: id est, in quo agitur de summa imperii, de magistratibus, de jure belli, & foederibus: principaliter, inquam, destinatione quadam publicam utilitatem, & ipsum corpus Reip: vel imperii spectat, quamvis accessorie, & in consequentiam utilitatem quoque privatam respiciat, cum ex felici statu imperii magnum commodum ad privatos redeat.

Juris publici nomen non uno modo accipitur: sciendum est, *publicum* quid dici aliquando non a materia, seu fine, sed a forma, aut causa efficiente: nec ab utilitate, sed ab auctoritate;

(a) *Leg. 3. D. nemppe, quod auctoritas ejus publica sit: (a) Sic testamenti fa-*
rest. fac. pub. cto dicitur esse publici juris, nimirum, quia a lege est, seu publi-
 (b) *Leg. 1. §. ca juris auctoritate concessa. (b) atque haec omnia ad differen-*
Secundo ca- tiam ejus juris, quod cuique privatim acquiritur ex conventio-
pise: D. ad nibus, quippe quae parum cum legibus auctoritatem non habent.
Leg. falcid. Quod Papinianus sic expressit. *Privatorum cautiones legum au-*
Leg. Verbis legis 120: de *Etornate non censentur. c.* eodem sensu, omnis lex (quoniam pu-
 V. S. blice, vel publica auctoritate constituitur) Jus publicum appel-
 e *leg. ult. de* lari potest: *leg. patron. ff. de tutelis: Leg. ex sententia: ff. de te-*
legis & suis. *stam. tutelis.*

Deinde *Publicum* aliquid dicitur aliquando, quod commu-
 ne

ne est cuius ex populo; ad distinctionem juris singularis, seu privilegii, quod duntaxat certarum personarum proprium est.

L. 2. C. ne uxor pro marito.

Affini significatione *publicum* dicitur aliquando, quod cuius de populo injungi potest; sic munus publicum dicitur *in sela. Inst. de excus. tutorum in princ.*

Sicut omne *Jus* in privatis, sic etiam in publicis ad *personas, res, & actiones* pertinet.

Personae hic aliae sunt subditi, aliae in subditos jus potestatis habentes.

Potestas publica duplex est: una *Principis*, altera *Magistratus*: *Principis* suprema est potestas, atque hanc proprie Majestatem appellamus. §. *publica autem Inst. de publicis judiciis.*

Res publicae in genere sunt tributa, vectigalia, commissa, & reliqua fisci jura, indictiones munerum, & operae reip. debitae.

Publicas res voco, quae non in privati alicujus patrimonio seu dominio, sed in Reipubl. dominio sunt: Sicut *Resp.* sine personis publicis stare nequit, ita nec sine rebus publicis. Unde Cicero, pecunias publicas *nervos belli & reip. esse*, apte dixit. *in orat. pro Lucio Manicio.*

Cum dixi de personis & rebus publicis, congruus ordo est ut paucis dicatur de actionibus:

Actionis vocabulum accipio non pro jure aliquo, verum pro actu seu facto aliquo: *Actiones* seu actus publici, vel circa *politicarum* versantur, vel circa *jurisdictionem*, vel *imperium*, vel denique circa *rem militarem*.

Politicarum vox, si generaliter eam accipias, continet omne id, quod regimen urbis, vel Reip. spectat, atque adeo etiam *Jurisdictionem & imperium & munera militaria*: sed usu loquendi crebriore specialiter sumitur haec vox, ut designet coetera, quae praeter actus *Jurisdictionis, & imperii, & militiae* ad moderationem civitatis & Reip., tuendumque ejus statum pertinent: ejusmodi sane plurima sunt: veluti, *ut omnium rerum necessariorum affluentia sit in urbe, vel in regno, ac ne inde res exportentur, quarum exportatio incommodum incolis adferre possit, ut cuncta iusto, & minime falsis ponderibus aut mensuris veniant, & ne monopola fiant: C. tit. quae res venire non possunt: & tit. seqq. & C. tit. Monop. L. annonam. D. de extraord. crim. C. 2. de empt. & vend. in decretal.* Ac-

Aktus publicus, qui potissimum à Jurisconsultis expendi solet, est *jurisdictionis*, & *imperii*: vide Cl. D. NOODT, qui in hanc materiam singularem conscripsit tractatum. Propterea quod *justitia*, quae est finis *jurisprudentiae*, in eo consistit, ut *suum cuique tribuas*, (ut superius attuli) quod quidem *jurisdictione* & *imperio* expenditur.

Jurisdictio est *potestas jus dicendi* L. *imperium* D. de *jurisd.* L. 1. §. *damus*. D. de *suspect. tutorib.* Ex potestate gladii, seu animadversionis in facinorosos, quae est *meri imperii*, dependet vis publicorum judiciorum.

Publica judicia strictè sumpta, sunt ea tantum, quae ex legibus publicorum judiciorum veniunt ut *Julia majestatis*: *Julia de adulteriis*. &c. Coeterum non est omnino incognita in jure latior *publici* *Judicii* significatio, ut omne *judicium* criminale comprehendat, quo videlicet publicam criminis vindictam persequimur, ad differentiam civilis & privati *judicii*, in quo de re, vindictave privata agitur: hoc enim sensu *judicium* de injuriis & famosis libellis *publicum* vocatur à Paulo: *Leg. quod senatus* D. de *injuriis*.

Haec de *Jure Publico* & *Privato*, differendum de *sacro* *disjunctum* scil. à *Jure Publico*: dici id *Jus* potest *divinum*, nempe quia est de rebus divinis, cui opponitur *jus profanum*, & *humanum*, seu, quod est de rebus humanis & profanis, ut *jus publicum*, & *privatum*: alias frequenter appellatur illud *jus divinum* ab auctore, scil. cujus conditor est Deus. *glossa ad Leg. ult.*

Juris vocabulum cum sit multifarium; *jus* dicitur *divinum*, aut *humanum*, item *publicum* & *privatum*, quod *Dei* est vel *hominum*, *Reip.* vel *privatorum*, dedicatione, usu, possessione, aut proprietate: hoc sensu dicuntur divini *juris* res, *Sacrae Sanctae*, & *Religiosae*: *Leg. 1. D. de rer. divis.*

Sicut in jure privato, ut & in jure publico, dixi alios habere potestatem, alios vero esse in potestate: eodem modo hic potestas quaedam est *Sacra* & *Ecclesiastica*; alii subditi sunt sive clerici, sive laici, alii illis praeferruntur ac potestatem habent, ut sunt *praelati* & *antistites*.

Alter *Juris Sacri* pars est de rebus, inter has principem locum tenent res *Sacrae*; quae rite per pontificem seu *Episcopos*
Deo

Vide ult.
Inst. tit. de
publ. Judic.

Leg. interd.
D. de publ.
Judic.

Leg. ult. in
pr. C. de sa-
cro Sanct.
Eccles.

Leg. penul.
& ult. D.
de 1. & 1.

Deo dedicatas, & consecratas sunt: Inst. de rerum divisione: quanta sit antiquitas consecrationis, rerumque coeterarum similium, nec non Sanctarum caeremoniarum ideo institutarum patet tum ex Justiniani constitutionibus, tum ex vetustissimis codicibus &c.

Aktiones Sacras, seu actus Sacros voco, Sacra ministeria, & decantationes laudum Dei, praecationesque per certas horas, singulis diebus distributas, supplicationes solennes, collationem baptismatis, aliorumque (rem, inquam, Romanam tracto) Sacramentorum, aliasque operationes ad cultum divinum, religionemque & pietatem, animaeque salutem pertinentes.

Aktionibus, quae ad jus sacrum spectant, adjungendus actus jurisdictionis & imperii: est enim Episcopis, seu magistratibus Ecclesiasticis datum imperium; & jurisdicatio: bene considerato, quod animadversio illa in facinorosos, quae Ecclesiasticis iudicibus competit, non in jure gladii, seu, ut illos mortis supplicio afficiant, consistat; omnis namque sanguinis poena eis est interdicta, imo ulli iudicio sanguinis interesse illis vetitum est, tantam acerbiteratem à personis cultui divino dicatis abesse, canones, legesque voluerunt,

Caput Quintum.

De Jure Naturali.

Ut feliciter expediam, quod hac dissertatione tractandum in me suscepi, paucis videre lubet quid sit jus naturale, deinde quid gentium, denique quid civile. Non rejiciendum, quod omne jus sit jussum rationis, (ut ex superioribus, praecipue ex iis quae ad justitiae explicationem attulimus, patet) *De suo cuique tribuendo: ratio autem ista potissimum sit finis conservationis ejus, qui alteri suum tribuit, & cui suum tribuitur; & conservatio ista vel ad singulos seorsum spectet, vel omnes simul: non potest non esse jus vel privatum, vel publicum: quod jam explicatum est.*

D

Quum-

Quumque conservatio singulorum vel qua animalium se, vel qua hominum, vel qua civium, sequitur, jus omne privatum vel profectum esse à ratione conservationis naturae, quae est in instinctu seu motu à Deo ex jussu rationis hominibus pariter & bestiis ad sui conservationem indito: vel à ratione conservationis societatis humanae inter omnes homines, vel denique à ratione conservationis societatis civilis: quo sensu *jus privatum* collectum esse dicitur *ex naturalibus praeceptis aut gentium, aut civilibus*. Leg. 1. §. 2. in fine D. de Just. & jur. Itemque jus publicum, in illo namque jure vix aliquod reperitur, cujus non principium aliquod summum in jure naturali aut gentium demonstrari possit: quomodo Religio erga Deum est ex jure naturali vel gentium. Deum esse, quem religiose ac sancte debemus colere, ipsa natura hoc hominibus indicit; recte Cicero de natura Deorum; omnibus innatum esse, & in animo quasi insculptum, esse Deos, quales sunt, varium est esse, nemo negat. Porro persecutio criminum publicorum est juris publici, quae tamen partim ex Jure Civili, partim jure gentium sunt prohibita; quemadmodum constat, ex Leg. 42. D. de verb. signif.

Jus Naturae Ulpianus definit, quod natura omnia animalia, in suo genere & modo idque natura instinctu sine disputatione rationis, docuit.

Apud veteres dicitur *lex naturae* seu *jus naturae primae-vnum*.

Cum omnia animalia dicit, bruta non excludit; neque etiam potuit, dum animalia bruta ejusdem juris peritiâ censi videntur: eodem respicit illud Demost. in Orat. 1, parentes, inquit, colere est *lex naturae*, & hominibus, & bestiis posita.

Effectus hujus juris duo sunt.

1. Sequi, quod nobis bonum videtur.

2. Declinare id, quod nobis malum est.

Hi duo effectus ad unicum summum caput referri possunt, vid.

Se suaeque deligere. Quod coetera sub se contineat: qualia sunt.

1. *Defendere vitam*; haec vitae defensio ab Ulpiano non est omis-

omissa, (ut volunt quidam) sed praeterita, vide *probb. lib. 1. Capite 3. Cl. Dni G. NOODT*, ut neglectis perspicuis, & ultro claris de obscuris differet: nemo enim philosophorum unquam dubitavit, quin omni generi animantium ante omnia tributum sit, ut se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quae nocitura esse videantur. Natum illud nobiscum, non scriptum esse Cicero pro Milone allegat.

Est, inquit, non scripta, sed nata Lex, quam non dedimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, ut, si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela, aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio adhibenda sit expediendae salutis.

Item, hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa praescripsit, ut omnem semper vim, quacumque ope possent a corpore, a capite, a vita sua propulsarent.

2. *Conjunctionem maris, & foeminae appetere procreandi causa.* nihil nos magis natura docet, quam nobis quid simile procreare, & generare: nimirum ut mortalitatem, quam in nobis ipsis servare non possumus, in aliis tamen conservemus; unde recte licet concludere illas leges, quae coelibatum jubent, itemque eas, quae permittunt, ut liberos recenter natos, & sanguinolentos exponere alienae misericordiae liceat, immanes, juri-que naturae contrarias esse: Vide *tit. Cod. de Inf. & lib. expos.*

3. *Curam gerere ejus, quod procreatum est:* cujus maximum est educatio. hanc enim esse ex jure naturae imperator descripsit, in haec verba. *ipse naturalis stimulus, parentes ad liberorum suorum educationem hortatur.* recte Aristot. ait naturae munus esse, alimentum iis, quae procreavit, praebere: & quia naturale hoc est debitum, ideo etiam liberi vulgo quaesiti a matre sunt alendi: quomodo etiam intelligendum est, quod vulgo dici solet. *Legitimam humanis legibus tolli non posse:* quatenus scil. in legitima insunt alimenta necessaria: quod vero reliquum est, potest tolli non repugnante natura.

In eodem jure naturali etiam parentum educationem esse, notum est: nam quemadmodum parentibus liberorum, similiter etiam liberis parentum educandorum curam ipsa natura indidit. Quapropter non sine magna & summa ratione ab imperatore re-

a. L. 1. 2. scriptum est, a. *Liberos, qui egenis parentibus alimenta non praestant, a competente judice cogendos esse.* b. hujus rei memorabile exemplum refertur à Val. Maximo de quadam foemina, quae patrem propriis aluit uberibus, carceri inclusum, cum alimenta ei suppeditare vetaretur. *lib. 5. Cap. 4.* Haec quidem nostra est sententia de Jure naturali: non desunt tamen, qui jus naturae minus proprie in institutionibus definitum dicunt, propterea, quod jus & injuria non cadant in bruta, quae sensu carent, adeoque nullam statuunt differentiam inter jus naturae, & jus gentium primaeum, seu jus naturale rationale, cum illud solis hominibus, istuc omnibus animabus commune est. Volunt nimirum, quod Jure facit homo, si faciat idem naturali incitatione bestia, esse Juris naturalis; quod vero non Jure facit homo, licet bestia faciat, id quidem esse naturale, non vero Juris naturalis: itaque Jus naturale in brutis est *anaphoricè* sive *non proprie* jus, sed quadam tantum similitudine: *Arist. in physc. lib. 2. cap. 8.*

Verius tamen est, quae bruta faciunt jure naturali, ea etiam homines Jure naturali facere: sic bruta naturaliter corpora sua conjungunt, neque aliter homines idem faciunt, quamquam vir & uxor ineant qua homines, sed illud est *Juris naturalis rationalis*, quod *naturalis ratio omnes homines docuit*: a Grotio definitur *dilatatum rationis*: hominibus inquam, nobiliori modo Lex naturae est insita: a Theologis jus *Divinum non scriptum* appellatur: neque immerito, quia immediate a Divino numine rationali creaturae inditum, S. S. scripturae per omnia congruum, atque in eo de novo relevatum, ac restitutum: à nostrorum nonnullis Gentium *antiquum*, seu *primarium* appellatur, quia omnibus Gentibus ac rationalibus nationibus inditum est, omnesque tenet, obligatque: nec mirum conditor universi solum hominem nobilissimum animal formavit; quia ratione informavit. de qua juvenalis *lib. 5. sat. 15.*

-- -- -- -- -- *Separat haec nos*
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli,
Sortiti ingenium, divinumque capaces,
Atque exercendis, capiendisque artibus apti,
Sensum a coelesti dimissum traximus. arce.

Brutis inest quidam aliqua cognitio illis connata, utpote quae ex Dei constitutione animantibus indita est, ut ea utantur, cum organa sensuum sunt apta ad eam exequendam: ratione ta-

men

non carent animalia intellectu, gubernatrice omnium; sed rationem naturae habent: Vocamus rationem naturae legem divinam, quae singulis animantibus sua principia impressit, maxime cum ad conservationem faciunt: & Dotes hae, quibus natura animalia illustrantur, cum a Divina prudentia fluxerint, merito licet nominare vocabulo Juris naturalis: proprietas hujus vocabuli retinetur ac servatur, & improprietas evitatur, cum Jus naturale non ex aequitate utentium animantium metiamur, quantum rationis ea sunt expertia, verum ex ipso facto, num scilicet hoc justum sit, aut rationi divinae aut humanae conveniens, *L. unic. quoad. lic. se sine jud.* ut si vim vi repulero, hoc Jure facio: si idem bellua fecerit, licet vindicari in brutis nulla sit ratio tamen recte jure factum consuebitur, Revard. lib. 1. variar. 1.

Caput Sextum.

De Jure Gentium.

Hactenus de iis Juribus, eorumque praeceptis, quae immediate a Divino numine proficiuntur: Sunt & alia, quae ab homine ortum habent, & tamen inter Jura commemorantur, videlicet inter ea, ex quibus id, quod *justum* est, rite dignoscitur, & debite terminatur.

Necessitate igitur exigente homines quaedam jura sibi constituerunt, quae complectuntur, vel bonum universale omnium, vel particulare quorundam, illa Jura gentium dicuntur, haec civilia nuncupantur: illa ratio naturalis inter omnes peraeque homines constituit: haec ratio cujusque civitatis propria inter omnes ejusdem civitatis socios constituenda suavit. Utraque, necessitate humana postulante, constituta sunt, & beneficio naturalis Luminis atque ex vi rectae rationis insita, profluxerunt: humana enim Jura per Divina ratificantur, seu per rationem naturalem, quae divini juris pars est, approbantur, ne contraria, vel repugnantia sint, quamquam non per omnia & in omnibus similia: Jura Divina ac humana diversos *§. 11 Inst. de rerum dist.* habent fines, disparesque terminos, non natura, non ratione, sed ordine, quemadmodum apparet ex ipsa Juris gentium definitione, (primo enim de illo videamus, cum & civili universalis & antiquius dici possit) illud est, quod natu-

ratio inter omnes homines, usu exigente, & humana necessitate confirmis: nimirum, quod rationis discursu, ac ratiocinatione hominum multo rerum usu, variaque necessitate humanae conditionis, & statu societatis exigente, ab hominibus est introductum, atque ob evidentem per omnia naturalem aequitatem, atque utilitatem de tempore in tempus in gentium usum, moresque pervasit.

Quocirca cavendum omnino est, ne confundamus *Jus gentium*, (ut proprie ita dicitur) cum praefato *Jure naturali*, (quod *Jus gentium primarium* vulgo appellant interpp:) toto enim coelo inter se distant. v.g.

1. *Jus naturale praefatum*, quod dixi, *Naturale rationale*, continet conclusiones morales, ita necessarias, ut etiam, nulla humanae societatis suppositione facta, facillime atque evidenter sequantur ex principiis naturae humanae seu rectae rationis, quae informat eam. Quales sunt, *Cultus Divinus, reverentia parentum: a. Pastorum praestatio, atque omnis honesti cultus*, qui proinde apud omnes gentes peraeque custodiuntur. *b. Haec principia ad Jus gentium (quod proprie nunc tractatur, & secundarium vulgo appellatur) non pertinent: illud enim non natura, non recta ratione, sed necessitate humana diversas conclusiones complectitur, quae quidem sequuntur ex principiis rectae rationis, sed tamen non simpliciter, non absolute, sed supposita societate humana, & consideratis circumstantiis ac requisitis ad conservationem ejus necessariis: ratione, inquam, nititur, petita nimirum ab evitacione majoris mali: ut exempla demonstrant, quae sunt bella; captivitates, servitutes, manumissiones, discretas gentes, Regna condita, dominia distincta, commercium, Emptiones Venditiones, locationes conductiones, obligationes parag. 2. Inst. j. N. G. & C. Leg. 5. D. eod. hoc pro circumstantiarum varietate, facilius mutari potest; cum illud stabile ac fere immutabile sit.*

a. leg. 2. hoc
vis.

b. §. 1. Inst.
eodem.

2. *Jus illud ignorari non potest, quia per se, hoc est rationis naturalis, atque insitae mysterio ac ministerio notum. Hoc quandoque ignorari potest, quia per se est incognitum.*

3. *Jus illud, ut sanctè & piè vivatur, datum est; Hoc ut commodè ac idoneè degatur introductum.*

4. *Jus naturale rationale obligat primario ac per se in foro poli & conscientiae. Hoc Jus gentium primario ac per se in foro*

foro fori; cujus rei ratio perspicua est quoniam illud versatur primario circa bonum internum, *animae*, scil. salutare: Hoc vero primario circa bonum externum, *saluti* nimirum, & *tranquillitati societatis humanae* adaequatum.

Dicat hic recte aliquis, quod *jus gentium* cum se ipso videatur pugnare; cum *bellum*, hoc jure introductum, maxime apparet humanae societatis tranquillitati contrarium.

Respondeo. *Bellum* non est causa dissolvendae societatis, sed dissoluta societas causa belli: bellum est remedium concordiae recuperandae, & causa recuperatae: finis enim belli pax est; pax autem concordiae mater: quippe eum in finem bellum geritur, ut absque injuria, quod jam non licet, in pace viveretur: sin vero secus quandoque accidat, per bellum non stat, quominus ad pacem perveniatur: illud fere innuit *Egregius ille de jure belli ac pacis Scriptor*: his verbis: *bellum pacis causa suscipitur: lib. 1. in* & mox subjicit, *ipsum demum nos bellum ad pacem, ut finem primum suum deducet.*

Deinceps licet inter eos, inter quos bellum est, concordia non sit, imo nec esse possit, repugnante natura & ratione, non tamen ex eo sequitur aut inferri potest, *bellum* discordiae causam esse, at quidem per se non esse expetendum, si aliunde concordia reparari, societas restitui vel etiam defendi possit.

Demum etiam hoc sequitur, nihil esse improbandum ob id, cujus causa non est, sed comprobandum, ut bonum, quod minus malum est; minus malum autem est, quo majus propulsatur.

Non obstat.

Quod in bello vi geratur res, quia vis unaquaeque Justa sit, si justitiae non adversetur: imo eam sub justitia, & eo quod justum est, ante nos tenuit Plato. ita tamen ut nihil vi praeter aequum fiat. *lib. 4. de legib. & alibi.*

Haec de bello: coetera, quae sequuntur occasione belli, (ex bello servitutes, ex servitutibus Manumissiones &c. sunt introductae) ad *jus gentium*, & ad id quod ex *naturali ratione* justum est, referri multis commonstrari possit; sed omnia haec & singula expiscari nimium nos a proposito abduceret, consulantur; videanturque de hisce DD.

CAPUT

Caput Septimum.

De Jure Civili.

Perduxit nos ordo ad *Jus Civile* quod origine & fundamento à jure gentium non differt: qua necessitate jura quaedam inter gentes constituta sunt, seu qua necessitate ratio naturalis jura, quae gentium dicuntur, inter omnes homines constituit; pari vel majori ratione & necessitate quisque populus sibi jus proprium fecit. Hinc recte à Gajo nostro definitur, *quod quisque populus* [liber, non parens alterius imperio, suis legibus & moribus vivens] *ad suam utilitatem constituit.* Non contra jura naturalia, rationalia, vel gentium; non ratione naturali, sed solo consideratione hujus vel illius populi à jure gentium &c. distat: generalius hinc ab Ulpiano determinatur, *quod neque in totum a naturali, vel gentium recedit, nec per omnia ei servit: itaque cum aliquid addimus vel detrahimus juri communi, id est juri gentium, jus proprium, id est, Civile efficitur.* Nec sine ratione, quoniam si à ratione naturali penitus abhorreat Jus Civile, non eo casu jus neque lex, sed potius tyrannis merito appellanda est. Sin vero in omnibus juri naturae serviat, tum non jus civile, sed gentium recte dicitur: hinc Juris Civilis *prima divisio in proprium & commune*: seu ut alii loqui malunt, in *merum & mixtum.* Jus Civile merum est, *quod ex ratione mera civili sancitum est, neque ab aliis gentibus receptum.*

L. fin. C. de
intest. &
instit. no-
gor.

Huc pertinent jura adoptionum, usucapionum, donationum inter conjuges, S^cta Macedonianum, Vellejanum, Trebelianum, aliaque.

Mixtum est, *quod fundamento & origine est juris gentium, sed addito aliquo vel detracto fit Juris Civilis: leg. D. de J. & Jure.*

Huc pertinent Matrimonium, patria potestas, testamenta, successiones, contractus, actiones, & id genus alia. Differt tamen Jus Civile à jure gentium: quod jus gentium latius pateat, atque ita apud omnes gentes & populos observatur: Jus Civile longe

longe angustius, nimirum ad unum tantum populum, vel certam quandam civitatem, extra quam sese non extendit. Arist. *lib. 1. politic.*

Secunda Juris Civilis Divisio.

Ex praedictis apparet, ad substantiam *Juris Civilis* duo requiri:

Jussum rationis. arg. leg. 6. hoc
Voluntatem populi. parag. 1. Inst. eod.

Quum vero voluntas omnis vel expresse declaretur, vel tacite, facto voluntatem significante: hinc *Jus Civile* aliud est, quod expressa voluntate, & sanctione constitutum, publica auctoritate litteris mandatum est. arg. leg. 32. §. 1. de legib.

Legislatores legem ferentes eam inscribebant tabb. aeneis, quas in publicum seu publicis viis affigebant, & cum constaret de aperta populi voluntate annumerabatur juri scripto.

Species hujus juris scripti sunt sex: *Lex, Plebiscitum, Senatusconsultum, Principum placita, Magistratum edicta, responsa prudentium.* Leg. 7. hoc tit.

Aliud *Jus Civile* est quod tacita populi voluntate, atque usu Leg. 36. D. *introducitur, scribi necesse non habuit.* Estque consuetudo: Vocatur *jus non scriptum*, & aequè ut *jus scriptum* observabatur, vim legis habet, si *jus scriptum* de ea re non sit: legem deinde dubiam interpretatur, cujus optima est interpret. leg. 37. D. de legib.

Quaestio an possit legem abrogare, & placet non posse, si sola sit longa consuetudo; quia lex nititur aperta populi voluntate: consuetudo tacita: a sed si cum consuetudine longa, i. e. inveterata, non interrupta, contraria observetur desuetudo prioris legis, tum lex illa inumbratur. b

a Leg. 26. cod. quae sit longe consuet.

b Leg. 32. pag. 1. D. de legib.

Tertia Juris Civilis Divisio est.

quod sit vel

Strictum.

Vel *Laxum.*

Jus Civile Strictum est, quod sola juris ratione pendet, nec

E

in-

inflexibilis ex bono & aequo, quod alii summum jus, alii ripam Juris appellant.

Jus Civile Laxum est Jus aequitate temperatum.

Aequitas revera quidem non est jus, sed ratione rerum subjectarum derogat aliquando juri scripto.

Caput Octavum.

De Jure Civili Stricto, & Laxo, quod vocatur aequitas.

Vberrimam materiae segetem hic denuo mihi natam video, quare ne justos dissertationis academiae terminos transcendam, pauca delibare decrevi.

Ut ordine rem aggrediar videamus, quid sit *jus strictum*, deinde quid sit *aequitas*: ultimo loco visuri, *quare debeat iudex aequitatem stricto juri praeferre*. Hisce paucis, ut dixi, perspectis finem negotio imponemus.

Strictum jus duplici sensu dicitur.

1. *Stricti juris* quid esse dicitur, quod strictam, id est, non laxam nec extensam interpretationem admittit; & hoc sensu privilegia, donationes, contractus, & actiones quaedam dicuntur *stricti juris*, & his opponuntur contractus & actiones *bonae fidei*: id est, quae ex bono & aequo latiore admittunt expositionem.

2. *Strictum jus* dicitur, cum quid verbis legis generaliter est expressum, quod tamen, concurrentium circumstantiarum habita ratione, in quibusdam casibus est iniquum, seu, quod verbis legis prolatum menti, ejus & sententiae refragatur: & *jus strictum* si hoc sensu accipiatur, nomine tenus *jus* dicitur, cum re ipsa sit iniquum. Unde sine dubio hoc vulgatum traxit originem; *summum*, id est *strictum Jus summam esse injuriam*: summa crux *Colum. 1. de re militari*. Huic opponitur aequitas, quae etiam nobis duplex in jure occurrit nimirum quoniam fieri vix potest, ut de omnibus rebus civilia jura constituentur *a. sed* constituentur potius de iis, quae frequen-

*Terentium
act. 4. sc
na 5: bean
tan.*

que pro suo rudi sensu, ac libitu sibi fingit, sed quattu ratio menti legis consona exposcit.

L. 17. D. *Scire enim leges, non est verba earum tenere, sed vim ac potestatem; nec oportet jus civile calumniari, neque verba ejus captare, sed qua mente quid dicatur, animadvertere*: hinc Marcellus, quod etsi nihil facile mutandum sit ex solemnitatibus juris, tamen, ubi evidens utilitas & aequitas hoc poscit, subveniendum est a praetore scil. vel iudice. Ex. gr. lex jubet, ut depositum reddatur deponenti, & haec est generalis, quia hoc in pluribus justum, contingit tamen aliquibus casibus, esse nocivum, nimirum contra commune bonum, puta si gladius a sano depositus repetatur ab eodem furore correpto: gladius quidem est reddendus secundum regulam generalem, & secundum jus strictum, & verba legis id quidem habent, verum non vult ratio, seu, ut ait Modestinus, etsi verba legis hunc habent intellectum, tamen mens legis aliud suadet: Legislator enim si tale quid eventurum providisset furioso, & ebrio furioso simili, proculdubio repetitionem denegasset, sed quia de tali casu, sicut de omnibus raro contingentibus non tulerunt leges, ut dictum, reliquerunt legislatores prudenti iudici, ut cognoscat, non quibus verbis dictum aut scriptum, sed qua mente, qua Sententia, & consilio, illudque inquirere, & sequi debet, memori fundamentorum justitiae, quae sunt.

1. *Ne cui noceatur.*

2. *Ut communi utilitati serviat.*

Haec non solum in hoc proposito exemplo, sed in aliis similibus, in quibus malum foret, sequi legem positam, bonum vero, praetermissis legis verbis, sequi id, quod poscit ratio, & communis utilitas, ne alias verba sequendo summam committamus injuriam, locum habent: Imo iudex, qui generale jus, captatis verbis, & juxta *in omnibus casibus singularibus*, non attendente legislatoris, ac nulla circumstantiarum habita ratione, applicare velit, proculdubio dicendus injustissimus: ut optime, & recte *Wissemb. Disput. de aequitate. Thes. 9.*

F I N I S.

Π Α Ρ Ε Ρ Γ Ο Ν

I.

Pro ornatu quaero: an ad hoc, ut vitam nostram defendamus, aggressoremque è medio tollamus de jure teneamur? affirmo tam in foro poli, quam in foro soli.

II.

An ad alterius de vita periclitantis defensionem suscipiendam teneamur? affirmo ut in praecedenti.

III.

An pro defensione honoris, existimationis, an famae quem occidere liceat? nego.

IV.

An pro defensione rerum? nego.

E 3

Utrum

IV.
*Utrum is qui mavult resistere quam
fugere, inculpatae tutelae mode-
ramen transisse videatur? nego.*

V I.

*Si iniquitate judicis accidat, ut quis,
in quem ne criminis quidem ca-
dit suspicio, absque justa causa,
nec adhibita praevia causae co-
gnitione, non modo in carcerem
destrudatur, sed etiam ita in an-
gustias copiae ejus cogantur: ut
nulla elabendi spes, vel occasio
vel adsit, vel appareat: quae-
ritur si carceris custodem interfi-
ciat, an jure faciat? quamvis
affirmantium sententia videatur
perquam durissima, tamen eam,
tanquam melioribus negativa sus-
ful-*

fultam rationibus , amplector.

V I I.

*Agmen claudat illa positio : jus no-
strum non solum humana auctori-
tate , sed ratione sustinetur.*

F I N I S.

Osterreichische Nationalbibliothek

+Z167917403

Digitized by Google

